

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ НАРОДОЗНАВСТВА

УХВАЛЕНО

Вченою радою Інституту народознавства

« 30 » грудня 2024 р., протокол № 12.

Голова Вченої ради

акад. Степан ПАВЛЮК

**ПРОГРАМА ДОДАТКОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ ДО
АСПІРАНТУРИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 032 "ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ"**

на здобуття ступеня доктора філософії
третьої освітньо-науковий рівень вищої освіти

**ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 03 ГУМАНІТАРНІ НАУКИ
ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА «ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ»**

ЛЬВІВ — 2024

БЛОК 1. Історія України та археологія

Давня історія України

Методи датування в археології

Стратиграфія та аналіз культурних шарів

Сучасні технології в археології

Археологічні культури палеоліту та неоліту на території України

Трипільська культура: господарство, побут, вірування

Давні племена на території України: кіммерійці, скіфи, сармати

Взаємовідносини античних міст Північного Причорномор'я з місцевими племенами

Найдавніші археологічні пам'ятки України

Курганні культури степової України

Археологічні відкриття ХХ століття

Київська Русь і Галицько-Волинська держава

Виникнення Київської Русі: походження держави та її перші князі

Хрещення Русі та його наслідки

Політика князя Ярослава Мудрого

Причини та наслідки занепаду Київської Русі

Галицько-Волинське князівство: політичний розвиток та боротьба за незалежність

Козацька доба

Виникнення козацтва та Запорозької Січі

Козацько-селянські повстання ХVI-ХVII століть

Національно-визвольна війна 1648-1657 рр.: причини, основні події, наслідки

Руїна: внутрішні конфлікти та боротьба за автономію

Політика гетьманів Івана Мазепи та Петра Дорошенка.

Українські землі у складі імперій

Ліквідація Гетьманщини та знищення автономії України

Коліїщина та гайдамацький рух

Політика Російської та Австрійської імперій щодо українських земель

Український національний рух у ХІХ столітті

Кирило-Мефодіївське братство та його роль

Українська революція

Лютнева революція та початок українського національного руху.

УЦР та її діяльність

УНР, Гетьманат, Директорії: боротьба за незалежність

ЗУНР та Акт Злуки.

Поразка українських визвольних змагань.

Радянський період

Україна у складі СРСР: політичні та економічні зміни

Колективізація та Голодомор

Радянські репресії та Розстріляне відродження

Друга світова війна: український вимір

Радянська Україна 1950-1980-х рр. Політика русифікації. Дисидентський рух.

Незалежна Україна

Розпад СРСР і проголошення незалежності України

Помаранчева революція: причини та наслідки

Революція Гідності та подальші події
Анексія Криму та війна на Донбасі.
Повномасштабне вторгнення росії в Україну.
Сучасні виклики для української державності.

БЛОК 2. Всесвітня історія

Давні цивілізації та Середньовіччя

Давні цивілізації: Єгипет, Месопотамія, Китай, Індія
Афінська демократія та Римська імперія
Падіння Західної Римської імперії та Велике переселення народів
Візантійська імперія та її роль у світовій історії.
Ісламський світ та Арабський халіфат.
Середньовічна Європа: феодалізм, хрестові походи, розвиток міст.
Хрестові походи та їх вплив на Європу
Монгольські завоювання та формування Золотої Орди.
Культура і наука Середньовіччя: університети, схоластика, архітектура.

Новий час

Реформація в Європі та її наслідки
Великі географічні відкриття та колонізація.
Реформація та Контрреформація в Європі.
Буржуазні революції (Англія, Франція, Нідерланди).
Просвітництво і його вплив на політику та суспільство.
Тридцятилітня війна.
Французька революція та її вплив на світ.
Наполеонівські війни.
Франко-пруська війна. Об'єднання Німеччини.

Новітній час

Перша світова війна: причини, перебіг, наслідки.
Друга світова війна: причини, перебіг, результати.
Холодна війна: основні події та наслідки.
Деколонізація Африки та Азії.
Європейська інтеграція та створення ЄС.
Розпад СРСР і новий світовий порядок
Глобалізація та сучасні виклики.

БЛОК 3. Методологія та джерелознавство

Методологія історії

Поняття методології історії: предмет, завдання, основні підходи.
Проблема об'єктивності та суб'єктивності в історичному пізнанні.
Основні методи історичного дослідження:
Порівняльний метод. Історико-генетичний метод. Історико-типологічний метод.
Структурно-функціональний метод.
Кількісні методи (кліометрія).
Герменевтика та її роль в історичних дослідженнях.
Постмодернізм в історичній науці: плюралізм наративів.

Історична антропологія: мікроісторія, історія повсякденності.

Уявна історія: міфи, історична пам'ять та історична політика.

Інтердисциплінарність в історичних дослідженнях (зв'язок історії з соціологією, політологією, економікою).

Цифрова історія: можливості та виклики.

Джерелознавство історії

Історичне джерело: поняття, функції, значення в історичній науці.

Класифікація історичних джерел: Писемні джерела (літописи, документи, мемуари).

Усні джерела (народні перекази, інтерв'ю, свідчення очевидців).

Речові джерела (археологічні знахідки, монети, артефакти). Етнографічні джерела.

Цифрові джерела (електронні архіви, онлайн-бази даних).

Методи критики історичних джерел: Зовнішня критика (автентичність, хронологія, джерельна традиція). Внутрішня критика (аналіз змісту, авторство, інтерпретація).

Архівознавство: робота з архівами, основні принципи опрацювання архівних матеріалів.

Специфіка усної історії: методологія інтерв'ювання, аналіз усних свідчень.

Проблема фальсифікації історичних джерел та методи її виявлення.

Роль статистичних даних в історичному аналізі.

Дипломатика та палеографія як допоміжні історичні дисципліни.

Візуальні джерела (картини, фотографії, кінодокументи) та їх інтерпретація.

Цифрова революція в історичних дослідженнях: можливості та ризики.

Основні підходи до вивчення історії.

Роль історіографії у формуванні історичних знань.

Рекомендована література:

1. From "the Ukraine" to Ukraine. A Contemporary History of 1991-2021 / Edited by M. Rojansky, G. Kasianov and M. Minakov. — Ibidem Press, 2021. — 472 p.
2. Абашина Н.С., Козак Д. Н., Синиця Є. В., Терпиловський Р. В. Давні слов'яни: археологія та історія. Навчальний посібник. Київ, 2012.
3. Баран В. Україна після Сталіна: Нарис історії 1953-1985 рр. — Львів, 1992.
4. Брехуненко В. Східна брама Європи. Козацька Україна в середині XVII-XVIII ст. — Київ, 2014.
5. Винокур І. С., Телегін Д. Я. Археологія України. Тернопіль, 2008.
6. Віперман В. Європейський фашизм. — Київ, 2008.
7. Грицак Я. Нариси історії України: формування модерної української нації XIX-XX ст. [Навч. посібник]. — Київ: Генеза, 1996.
8. Єкельчик С. Історія України: народження модерної нації. — Київ, 2011.
9. Залізник Л. Л. Археологія України. Київ, 2005.
10. Зашкільняк Л. Методологія історії від давнини до сучасності. Львів, 1999.
11. Зашкільняк Л. Сучасна світова історіографія. Львів. 2007.
12. Історія європейської ментальності. Львів, 2004.
13. Історія міжнародних відносин і зовнішньої політики XX — початок XXI ст. / М. М. Коцупатрий та ін. — Київ, 2006.
14. Касьянов Г. Україна 1997-2007: нариси новітньої історії. — Київ, 2007.
15. Кіссінджер Г. Дипломатія. — Київ, 2021.

16. Крижанівський О. Історія Стародавнього Сходу. — Київ. 2000.
17. Нова історія країн Західної Європи й Північної Америки. XVII — 60-ті роки XIX століття: підручник / Б. М. Гончар та ін. — Київ, 2013.
18. Нові перспективи історіописання. К., 2004.
19. Новітня історія Азії та Африки [Текст] : Навч. посіб. / А. Козицький ; ред. Л. Телішевська. — Львів : Афіша, 2005.
20. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1945 р. початок XXI ст.). Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. /ред. М. Швагуляк. — Львів: Тріада плюс, 2011.
21. Павленко В.М. Історія міжнародних відносин в період Другої світової війни (1939- 1945 роки): навч. посібник. — Київ, 2011.
22. Плохій С. Російсько-українська війна: Повернення історії. (пер. Ларченко Максим). Харків: КСД, 2023.
23. Словник-довідник з археології. К, Наукова Думка, 1996.
24. Ставнюк В. Становлення афінського поліса. — Київ, 2005.
25. Снайдер Т., Джадт Т. Роздуми про двадцяте століття. Пер. Павла Грицака. — Київ: Човен, 2019.
26. Україна в історії Європи XIX — початку XXI ст.: історичні нариси / За ред. С. В. Віднянського. — К.: Інститут історії України, 2020.
27. Україна: хронологія розвитку з давніх часів до пізньої античності. Том 1. — К., 2007.
28. Якубова Л. Євразійський розлам. Україна в добу гібридних викликів. — К.: ТОВ "Видавництво "Кліо", 2019. — 392 с.
29. Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. — К., 1997.

Структура завдання фахового вступного випробування та критерії оцінювання

1. Екзаменаційний білет фахового вступного випробування складається із трьох аналітичних питань, що потребують розгорнутої відповіді — по одному питанню з кожного блоку програми. Четвертим компонентом вступного випробування є презентація вступником дослідницької пропозиції.

2. На виконання фахового вступного випробування відводиться три години.

3. Письмова екзаменаційна робота виконується ручкою чорного або синього кольору на листі А4 з печаткою Інституту. Вступник заповнює його, вказуючи: своє прізвище, ім'я та по батькові; спеціальність та назву освітньої програми, на яку вступає; номер екзаменаційного білету; записує відповіді на запитання екзаменаційного білету. В кінці роботи вступник ставить свій особистий підпис. Бланк письмової відповіді, підписаний вступником, здається членам атестаційної комісії, які проводять іспит.

4. Оцінка за іспит — це сума балів, одержаних за відповіді на запитання з екзаменаційного білету.

Схема оцінювання:

Компонент	Максимальна кількість балів
Питання з блоку 1	40
Питання з блоку 2	40
Питання з блоку 3	20
ВСЬОГО	100

5. Критерії оцінювання завдань із блоків:

Вступник продемонстрував володіння фактичним матеріалом, фаховими поняттями і термінологією; виявив глибоке розуміння історичних явищ та процесів, здатність аналізувати історичні факти та події, знання сучасної фахової літератури з проблеми; вміє відстоювати власні погляди на проблему, робити аргументовані висновки і узагальнення, наводити причинно-наслідкові зв'язки	40, 20 балів
---	--------------

Вступник загалом володіє фактичним матеріалом, фаховими поняттями та термінологією, розуміє історичні явища та процеси, вміє наводити аналогії, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, робити виважені висновки та узагальнення, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.	30-39, 15-19
Вступник загалом володіє фактичним матеріалом, наводить власне розуміння фахових понять та термінології, Орієнтується в суті історичних явищ і процесів, вміє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, робить в цілому правильні висновки, встановлює причинно-наслідкові зв'язки.	20-29, 10-14,
Вступник в цілому орієнтується у фактичному матеріалі, демонструє поверхове розуміння історичних явищ та процесів, водночас відповідь непослідовна або часткова.	10-19, 5-9
Вступник слабо володіє фактичним матеріалом, відповідь непослідовна і неповна, допущено грубі помилки у висновках.	1-9, 1-4
Відповідь відсутня / не дотримався академічної доброчесності.	0

6. Мінімальна позитивна оцінка фахового вступного випробування складає 60 балів.